

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 2 mars 1928 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att göra vissa handlingar i vattenrättsmål lättare tillgängliga.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 209, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Per Gustafsson* yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till de ändringar i vattenlagen, som kunde finnas erforderliga för tillgodoseende av i motionen omförmälda önskemål.

Till stöd för berörda yrkande har anförts följande:

Den domstolsorganisation, som gäller för processen i vattenmål, karakteriseras väsentligen därav, att underrätten utgöres av specialdomstolar, vattendomstolarna. Dessa vattendomstolar äro för närvarande fem till antalet. Deras domkretsar äro följaktligen av betydande omfattning. För stora delar av befolkningen inom vattendomsagorna är avståndet till domsagokansliet avsevärt. Särskilt är detta förhållandet i fråga om Söderbygdens vattendomstol, vars domsområde till största delen utgöres av våra sydligaste landskap men vars domsagokansli är beläget i Stockholm.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden hava i vattenlagen meddelats föreskrifter därom, att vissa handlingar i vattenmål skola för dem, som önska taga del därav, finnas tillgängliga å viss för parterna välbelägen plats hos tjänsteman, kommunal befattningshavare eller pålitlig enskild person eller, där saken angår företag, som berör två eller flera län eller eljest ett vidsträckt område, å flera dylika ställen. De personer, som utsetts att sålunda mottaga handlingar, benämnas aktförvarare. De handlingar, vilka det åligger vattendomsaren att översända till aktförvarare, äro i ansökningsmål ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelse om målet, avskrift av erinringar, ett exemplar av påminnelser, utlåtande, som avgives av undersökningsförrättare, samt avskrift av vattendomstolens utslag. Vidare skola kallelser och andra meddelanden till parterna, om de icke röra endast sökanden eller särskilt tillställas dem, till vilka de äro riktade, hållas tillgängliga hos aktförvararen. I ansökningsmål, däri kungörelse utfärdats, skola, om sökanden fullföljer talan mot vattendomstolens utslag, av honom vid vattenöverdomstolen föredragna inlagor och handlingar, varav enligt lag avskrifter skola bifogas, hållas parterna tillhanda hos aktförvararen. Vid kommunikation av sökandens besvär i ansökningsmål tillställas besvärshandlingarna aktförvararen. Motsvarande bestämmelser gälla i fråga om mål, som dragits under högsta domstolens prövning. Då besvär hos vattendomstol anføres över syneförrättning, skall ett exemplar av besvärshandlingarna, inkommande för

klaringar och påminnelser m. m. hållas tillgängligt hos den eller de personer, som utsetts att mottaga förrättningshandlingarna.

Genom nu omförmälda bestämmelser har man velat undanröja den olägenhet för allmänheten, som ligger däri, att vattendomstolens kansli är avlagset beläget. Såsom allmänt omdöme torde ock kunna sägas, att detta system fungerat på ett tillfredsställande sätt. Emellertid har erfarenheten visat, att det för ortsbefolkningen är av vikt att jämväl vissa andra handlingar och underrättelser meddelas aktförvararen än de förut omnämnda. Det är ej tillfyllest, att endast de handlingar, som ingivas under den förberedande skriftväxlingen, tillställas aktförvararen. Det är av lika stort behov påkallat, att jämväl avskrift av de handlingar, som ingivas vid de muntliga rättsförhandlingarna, finnas tillgängliga hos denne. Härvidlag må särskilt framhållas den omständigheten, att, enligt föreskrift i vattenlagen, i målet ingiven handling ej må i vattendomstolens protokoll intagas utan där allenast anmärkas. För vederbörande part torde det med nuvarande teknik ej föranleda vare sig kostnad eller besvär att bifoga ytterligare ett exemplar av ingivna handlingar.

Vidare har det visat sig vara en brist, att underrättelse ej skall lämnas aktförvararen, när vad erlagges eller därom att vad ej erlagts. För att erhålla kännedom om, huruvida ett mål vunnit laga kraft, måste man nu vända sig till vattendomstolens kansli. För domstolen skulle det emellertid vara en enkel sak att lämna meddelande härom till aktförvararen. På samma sätt borde också underrättelse översändas från vattenöverdomstolen om missnöjesanmälan.

Utskottet.

De mål, som tillhöra vattendomstols upptagande, fördela sig å följande grupper: ansökningsmål, stämmingsmål, besvärsmål och underställningsmål.

Den första gruppen, ansökningsmålen, omfattar huvudsakligen mål rörande begäran om förhandsprövning angående tillåtligheten av någon viss åtgärd, som sökanden önskar vidtaga. Dessa mål innebära icke i egentlig mening någon rättstvist mellan vissa bestämda personer, utan sökanden vänder sig mot alla, som kunna hava något att invända mot företaget, och domstolen skall efter allsidig prövning av saken bifalla eller avslå ansökningen och i förra fallet meddela lämpliga föreskrifter rörande sättet för utförande av företaget. Enär vattendomstolarna icke hava någon viss bestämd plats för sina sammanträden, utan dessa enligt sakens natur måste förläggas till vitt skilda orter, spridda över ett stort område, samt följaktligen de muntliga rättsförhandlingarna i varje mål måste koncentreras till såvitt möjligt ett enda eller i allt fall ett fåtal sammanträden, har ansetts nödvändigt föreskriva, att skriftliga förhandlingar mellan parterna skola ske före domstolens sammanträde. Sökandens ansökningshandlingar utställas sålunda till erinringar av sakägarna. Av dessa senare framställda invändningar mot företaget få bemötas av sökanden genom påminnelser. Härmed är i regeln skriftväxlingen avslutad, ehuru i undantagsfall ytterligare skriftväxling kan förekomma. Alla de skrifter, som växlas under det förberedande stadiet, skola hållas tillgängliga för parterna hos särskild s. k. aktförvarare, bosatt å för parterna välbelägen plats. Till aktförvarare utses tjänsteman, kommunal befattningshavare eller pålitlig enskild person. Där ansökningen angår

företag, som berör två eller flera län eller eljest ett vidsträckt område, skola flera aktförvarare förordnas. Sedan det förberedande förfarandet avslutats, sammanträder vattendomstolen för målets prövning till syn på stället eller, där målet kan prövas utan syn, å annan plats, som är för parterna välbelägen. Å detta sammanträde må ersättningsyrkanden framställas och påståenden göras i anledning av verkställd sakkunnigutredning. Därefter skall målet så snart ske kan avgöras genom utslag.

Den andra gruppen av vattenmål, stämningssmålen, behandlas beträffande förfarandet i huvudsak lika med de vid de allmänna domstolarna förekommande målen. Här föreligger alltså en rättgång mellan vissa bestämda parter, och i dylika mål förekommer icke, att handlingar hållas tillgängliga hos aktförvarare.

Besvär- och underställningsmålen åter utgöras av sådana mål, som redan varit föremål för prövning, nämligen vid syneförrättning enligt 10 kap. vattenlagen. I dessa mål har aktförvarare utsetts i samband med syneförrättningen. När besvärstiden gått till ända, skall ett exemplar av besvärshandlingarna ävensom inkommande förklaringar och avgivna påminnelser m. m. tillställas aktförvarare för att hållas tillgängliga för sakägarna. Även i besvär- och underställningsmål skall sammanträde hållas med parterna.

I motionen har nu gjorts gällande, att erfarenheten visat, att det för ordsbefolkningen vore av vikt, att jämväl andra handlingar och underrättelser än de, varom i gällande lag nu föreskrivits, meddelades aktförvarare. Det vore enligt motionärens mening ej tillfyllest, att endast de handlingar, som ingåves under den förberedande skriftväxlingen, tillställdes aktförvarare. Det vore av lika stort behov påkallat, att jämväl avskrift av de handlingar, som ingåves vid de muntliga rättsförhandlingarna, funnes tillgängliga hos denne.

Motionärens framställning synes närmast avse de handlingar, som ingivas vid rättens sammanträden och vilka ingå såsom bilagor till domstolens protokoll, ehuru de icke intagas i protokollet utan endast där anmärkas. Till väsentligaste del utgöras dessa handlingar av skrifter från sakägare rörande ersättningsanspråk. Emellertid förekommer även, att skrifter på detta stadium av rättgångsförfarandet ingivas av sökanden. De skrifter, som ingivas av sakägarna, äro merendels av föga intresse för andra parter än sökanden och den sakägare, som ingivit skriften. Däremot kunna sökandens skrifter, särskilt om de äro föranledda av den verkställda sakkunnigutredningen, vara av intresse för sakägarna. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida det icke skulle vara av betydelse för parterna att utöver nämnda handlingar hava tillgång även till domstolens protokoll, särskilt i de fall, då målet för fortsatt handläggning uppskjutes till ett senare rättgångstillfälle. I detta sammanhang torde böra uppmärksammas bestämmelsen i 11 kap. 65 § vattenlagen, att sökanden i ansökningsmål skall,

ändå att hans talan bifalles, gottgöra motparten sådana kostnader å målet, som provas hava varit nödiga för tillvaratagande av hans rätt. I fall skyldighet stadgas för domstolen att hålla protokollsutskrift tillgänglig hos aktförvarare, bör övervägas lämpligheten av den anordningen, att kostnaden för protokollsutdrag, som begäres av part, fortfarande skall åvila sökanden.

Motionären har vidare ifrågasatt att till aktförvarare skulle från vattendomstolen sändas underrättelse, när vad erlægges eller därom att vad icke erlagts. I stämningmål finnes, såsom ovan nämnts, icke någon aktförvarare. Vad angår ansökningsmål föreligger skyldighet för vattenöverdomstolen att utfärda kungörelse, då sökanden fullföljer talan och att hålla av honom ingivna handlingar tillgängliga hos aktförvarare. Härmed torde i dessa mål parternas intressen vara vederbörligen tillgodosedda. Annan än sökanden kan ju icke hava intresse av att omedelbart erhålla kännedom, huruvida en av hans motparter fullföljer talan. Att meddela aktförvarare underrättelse för sökandens skull torde icke vara nödigt. I besvär- och underställningsmål — närmast torrläggningmål — kan där emot fullföljd av en part, även om han icke är sökande, inverka på övriga delägars rätt. Om t. ex. en delägare klagat beträffande den för honom beräknade båtnaden av företaget, inverkar en eventuell nedsättning i hans båtnad på de övriga sakägarnas rätt. Samma är förhållandet, om talan fullföljes i en ersättningsfråga. Man kan således med fog göra gällande, att så gott som varje fullföljd i ett sådant mål berör samtliga delägars rätt. Det föreligger därför ett icke ringa intresse för samtliga sakägare att kunna utan alltför stor omgång i dessa mål erhålla kännedom rörande fullföljd av talan.

Då det med nuvarande organisation av vattendomstolarna givetvis möter stora svårigheter för den rättssökande allmänheten att komma i personlig förbindelse med vederbörande vattendomstols kansli, måste statsmakterna tillse, att de olägenheter, som äro förknippade med denna organisation, bliva så litet kännbara som möjligt. Av vad ovan anförts torde framgå, att skäl finnas för att verkställa en undersökning rörande möjligheten att utan alltför stora kostnader åstadkomma en sådan ordning, att handlingar i vattenmål, utöver vad för närvarande är föreskrivet, hållas tillgängliga hos aktförvarare.

Utskottet får fördenskull hemställa,

att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande behovet och lämpligheten av ändringar i vattenlagen i syfte att göra handlingar i vattenmål i större utsträckning än vad för närvarande föreskrives lätt tillgängliga för parterna, ävensom för riks-

dagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Stockholm den 2 mars 1928.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Westman, von Sydow**), *Linder, Österström*, greve *Spens, Thorberg, Frändén* och *Berglund*;
från andra kammaren: herrar *Magnusson i Kalmar**), *Öberg**), *Hage, Holmström* i Stockholm*), *Johansson* i Sollefteå, *Wallerius, Andersson* i Rasjön*) och *Gardell* i Gans.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Magnusson* i Kalmar, som anfört följande:

Utskottets uppfattning, att skäl finnas för verkställande av den i motionen I: 209 ifrågasatta undersökningen rörande möjligheten att åstadkomma en sådan ordning, att handlingarna i vattenmål, utöver vad för närvarande gäller, hållas tillgängliga hos aktförvarare, kan jag ej dela.

De med motionen avsedda *protokollsbilagorna* ingivas i allmänhet vid vattendomstolens sammanträde och utgöras till allra största delen av skrifter, däri sakägarna framställa ersättningsyrkanden. Skulle någon av dessa handlingar vara av den beskaffenhet, att den särskilt intresserar en eller annan av parterna, kan denne vid sammanträdet begära avskrift av handlingen i fråga. Kostnaden härför kommer icke att stanna på vederbörande sakägare utan skall gäldas av sökanden. Stundom utgöras emellertid protokollsbilagorna av kartor samt av vidlyftiga skiftes- och synehandlingar. Ofta är härvid fråga om en s. k. negativ bevisning, d. v. s. handlingarna ingivas för att visa, att desamma *icke* innehålla något, som berör föreliggande spörsmål. Ibland ingivas jämväl vidlyftiga protokoll i äldre rättegångar. Det torde utan svårighet kunna förstås, vilket onyttigt skrivarbete skulle behöva ske, ifall alla dessa inlagor, protokoll och kartor skulle behöva mångfaldigas för att hållas tillgängliga hos aktförvararna. Det har för utskottet upplysts, att man kan beräkna, att av 30 till 40 handlingar högst en eller annan kan vara av intresse för annan part än den, som ingivit densamma. Man må också betänka, att saken icke kan ha någon nämnvärd betydelse för rättegången hos vattendomstolen, då i de flesta fall möjlighet icke föreligger för

part att vid senare sammanträde inför domstolen bemöta vad som förekommer i dessa protokollsbilagor. Vattendomstolen håller nämligen i allmänhet allenast *ett* sammanträde i varje mål. Det skulle således egentligen vara allenast i de fall, då sakägare vill fullfölja talan, som anledning kan föreligga för honom att taga del av en eller annan av de ofta till flere hundra uppgående protokollsbilagorna. I de sällsynta fall, då besvär föras i dylika mål, pläga parterna alltid anlita ett rättsbildat ombud, vilket införskaffar avskrift av erforderliga handlingar från vattendomstolen.

Något direkt behov av att *protokollsutdrag* översändes till aktförvararna synes ej heller föreligga. Man kan nämligen utgå från att parterna varit närvarande vid sammanträdet och således äga kännedom om vad därvid förekommit. Å andra sidan kan man tänka sig, att en direkt nackdel skulle uppkomma därav att protokollsutdrag skulle översändas till aktförvararna. Dessa kunna nämligen icke alltid förutses vara bosatta å plats, som är väl belägen för *alla* parterna. I många fall skulle det därför vara för parterna om icke nödigt, så dock ofta lämpligt att skaffa sig ett eget exemplar av protokollet. Hava de ett juridiskt ombud, så kommer detta säkerligen att påfordra protokollsutdrag. Skulle nu protokollen skickas till aktförvararna, så kan med skäl ifrågasättas, huruvida en part, som skaffat sig en särskild utskrift, kan vara berättigad att få denna kostnad ersatt av sökanden. I vattenlagen stadgas nämligen, att part endast är berättigad att få ersättning för sådana kostnader, som varit nödiga för tillvaratagande av hans rätt. Om nu protokollen finnas hos aktförvararna, kan det med fog ifrågasättas, om det kan anses hava varit nödigt för en part att skaffa sig egen utskrift av protokollet.

För vattendomstolen skulle det uppenbarligen vara betungande att ombesörja en särskild utskrift. På grund därav att en stor del av året måste reserveras för hållande av syner kommer utarbetandet av protokollen ofta att få anstå till den årstid, då syn icke längre kan hållas. Skulle nu protokollet översändas till aktförvararna, så torde det bliva nödvändigt att bestämma viss tid, inom vilken detsamma skall vara dit översänt. Man skulle därför ofta vid vattendomstolarna behöva undanskjuta mera brådskande saker för att utarbeta ett protokoll, som egentligen oftast har föga intresse för parterna att få del av.

Vad slutligen angår frågan att vattendomstolen skulle till aktförvararna lämna *meddelande, när vad erlägges eller därom vad ej erlagts*, torde först böra framhållas, att underrättelsen om att vad erlagts icke kan hava någon betydelse i och för sig, då ju den vädjande kan uppsäga vadet. Några förberedande åtgärder för svaromål vid överdomstolen, såsom anlåtande av advokat, kunna ju likväl icke företagas, fören man vet, att vadet verkligen fullföljts. Om fullföljda vad erhålla parterna kännedom genom kungörelse, som utfärdas jämlikt 11 kap. 102 § vattenlag. Det enda, som kan vara av intresse, är möjligen kännedomen om att vad *icke* erlagts. Härom kan emellertid envar genom hänvändelse till kommissionären hos vattendomstolen erhålla kännedom för en ringa avgift.

Slutligen vill jag framhålla, att de ökade kostnader — beräknade till omkring 8,000 kronor för år — som ett genomförande av motionärens förslag skulle medföra för statsverket, icke stå i rimligt förhållande till den eventuella nytta, som i sällsynta fall kan uppkomma för en eller annan part. Befaras kan tvärtom, att sakägarna i allmänhet komma att åsamkas ökade utgifter, då möjligheten icke längre står öppen att få kostnaderna gäldade av sökanden till företaget i fråga.

På grund av vad jag sålunda anfört har jag ansett,

att utskottet bort hemställa om avslag å förevarande motion.